

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે
આર/ક્રિમિનલ મિસ. એપ્લિકેશન (ફોર ક્વોશિંગ એન્ડ સેટ અસાઈડ
એફ.આઈ.આર./ઓર્ડર) નં. ૭૨૬૭/૨૦૨૨

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ એમ. કે. ઠક્કર

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	✓	

=====

દિયાળભાઈ લવજીભાઈ મથોડીયા અને અન્ય

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(રો) નં. ૧, ૨, ૩, ૪ તરફે શ્રી મૌનિશ ટી. પાઠક (૫૮૯૨)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફે સુશ્રી નિયતિ વી. વૈષ્ણવ (૬૧૬૮)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે એ.પી.પી. શ્રી રોનક રાવલ

=====

કોરમ: માનનીય શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ એમ. કે. ઠક્કર

તારીખ : ૦૭/૦૪/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. હાલની અરજી બોટાદ જિલ્લાના બોટાદ પોલીસ સ્ટેશન ખાતે ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૫૦૪, ૫૦૬(૨) અને ૧૧૪ તેમજ અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૯ ની કલમ ૩(૧)(આર), ૩(૧)(એસ) અને ૩(૨)(વીએ) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે નોંધાયેલી તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૨૨ ની સી.આર. નં. ૧૧૧૯૦૦૦૨૨૨૦૭૧૦/૨૦૨૨ વાળી એફ.આઈ.આર. રદ કરવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે.

૨. પ્રથમ બાતમીદાર, એટલે કે હિંમતભાઈ રાજાભાઈ મારુ દ્વારા નોંધાવવામાં આવેલી એફ.આઈ.આર. ની વિગતો મુજબ, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ફરિયાદીને સરકાર દ્વારા સાંથળીના હેતુ માટે આશરે ૧૨ વીધા જમીન ફાળવવામાં આવી હતી અને તેઓ તેની ખેતી કરવામાં રોકાયેલા છે. વધુમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે તેની અડીને આવેલી જમીન

ઝાંભરાળા સર્વે નંબર હેઠળ આવે છે અને તે એક દિયાળભાઈ લવજીભાઈ મથોડીયાની માલિકીની છે, જો કે, તેઓ પોતાના ખેતરમાં જવા માટે ફરિયાદીની જમીનનો રસ્તા તરીકે ઉપયોગ કરવાની ટેવ ધરાવતા હતા, જેનો ફરિયાદી દ્વારા વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો. એવો આક્ષેપ છે કે તારીખ ૦૮.૦૩.૨૦૨૨ ના રોજ, જ્યારે ફરિયાદી અને એક ડાહ્યાભાઈ નથુભાઈ ગોદાવરીયા ફરિયાદીના ખેતરમાં હાજર હતા, ત્યારે એફ.આઈ.આર. માં નામ જણાવેલ આરોપી વ્યક્તિઓએ પોતાના ખેતરે પહોંચવા માટે સદર જમીનનો રસ્તા તરીકે ઉપયોગ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. વિરોધ કરવામાં આવતાં, આરોપી વ્યક્તિઓએ દાવો કર્યો હતો કે તે જૂનો રસ્તો છે અને તેઓ તેનો ઉપયોગ ચાલુ રાખશે. ફરિયાદીએ એવો પ્રશ્ન કર્યો હોવાનું જણાવાયેલ છે કે જો સદર રસ્તો ખોદી નાખવામાં આવે તો આરોપીઓ તેનો ઉપયોગ કેવી રીતે ચાલુ રાખશે. વધુમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે, આવી બોલાચાલી પર, આરોપી વ્યક્તિઓ ઉશ્કેરાઈ ગયા, ફરિયાદીની જ્ઞાતિનો સંદર્ભ આપીને અપમાનજનક ભાષાનો ઉપયોગ કર્યો, અને ધમકી આપી કે જો ફરિયાદી રસ્તો ખોદશે તો તેણે ગંભીર પરિણામો ભોગવવા પડશે. સદર ડાહ્યાભાઈની મધ્યસ્થીથી, ફરિયાદી પોતાના ઘરે પરત ફર્યા હતા. વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે તારીખ ૦૮.૦૩.૨૦૨૨ ના રોજ, ફરિયાદીએ સદર રસ્તો ખોદી નાખ્યો હતો અને ત્યારબાદ તારીખ ૧૧.૦૩.૨૦૨૨ ના રોજ પડોદરા ગયા હતા.

ત્યારબાદ, તારીખ ૨૬.૦૩.૨૦૨૨ ના રોજ, ફરિયાદીને એક દામજીભાઈ વીરાભાઈ સોલંકીનો ટેલિફોન આવ્યો જેમાં તેમને જાણ કરવામાં આવી કે જે ભાગ ખોદવામાં આવ્યો હતો તે આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા ફરીથી પૂરી દેવામાં આવ્યો છે, જેમણે પોતાના ખેતરમાં જવા માટે સદર રસ્તાનો ઉપયોગ ફરી શરૂ કર્યો હતો. ઉપરોક્ત આક્ષેપોના આધારે, એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવી હતી, જે આ અદાલત સમક્ષ પડકારનો વિષય છે.

૩. અરજદાર તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી મૌનિશ પાઠક, ફરિયાદી તરફે વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી નિયતિ વૈષ્ણવ અને રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી રોનક રાવલને સાંભળવામાં આવ્યા.

૪. અરજદાર તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી પાઠક રજૂઆત કરે છે કે કથિત બનાવ તારીખ ૦૮.૦૩.૨૦૨૨ ના રોજ બન્યો હોવાનું જણાવાયું છે, જ્યારે એફ.આઈ.આર. તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૨૨ ના રોજ એટલે કે ૨૨ દિવસથી વધુના વિલંબ પછી નોંધવામાં આવી છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ફરિયાદીમાં ભય ઉપજાવવાનું કોઈ તત્વ ન હતું, જે ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૫૦૪, ૫૦૬(૨) અને ૧૧૪ ની જોગવાઈઓ આકર્ષવા માટે એક અનિવાર્ય શરત છે. જ્યાં સુધી અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ હેઠળના આક્ષેપોનો સંબંધ છે, એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે કોઈ

સ્વતંત્ર સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા નથી, કે ન તો ફરિયાદીની જ્ઞાતિના સંદર્ભમાં આરોપીઓ દ્વારા કથિત રીતે ઉપયોગમાં લેવાયેલા ચોક્કસ શબ્દોનો કોઈ ચોક્કસ સંદર્ભ છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે, ગમે તે સંજોગોમાં, કથિત બનાવ “જાહેરમાં દેખાય તેવા સ્થળે” બન્યો હોવાનું કહી શકાય નહીં, જે અત્યાચાર અધિનિયમ હેઠળ ગુનો બનવા માટેની એક આવશ્યક જરૂરિયાત છે, અને તેથી, વાદગ્રસ્ત એફ.આઈ.આર. એ કાયદાની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગ સિવાય બીજું કંઈ નથી. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી છે કે એફ.આઈ.આર. નું માત્ર વાંચન જ દર્શાવે છે કે વિવાદ રસ્તાના ઉપયોગ સંબંધિત છે, જે અનિવાર્યપણે દીવાની સ્વરૂપનો છે, અને દીવાની કાયદા હેઠળ યોગ્ય ઉપાયો મેળવવાને બદલે હાલની એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવી છે. આમ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે હાલના કેસમાં ન તો અત્યાચાર અધિનિયમ હેઠળના ગુનાઓના અને ન તો ગુનાહિત ધમકીના આવશ્યક ઘટકો સંતોષાય છે, અને તેથી, હાલની અરજી મંજૂર થવાને પાત્ર છે અને વાદગ્રસ્ત એફ.આઈ.આર. કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ થવાને પાત્ર છે.

૫. તેનાથી વિપરીત, વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી વૈષ્ણવ રજૂઆત કરે છે કે તપાસ હજુ પૂર્ણ થવાની બાકી છે, અને તપાસ અધિકારી દ્વારા નોંધવામાં આવેલા નિવેદનો પ્રથમદર્શી રીતે સંજોગ ગુનાઓ બનવાનું જાહેર કરે છે. આવા સંજોગોમાં, એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે આ તબક્કે કોઈ હસ્તક્ષેપ

જરૂરી નથી, અને હાલની અરજી નામંજૂર થવાને પાત્ર છે.

૬. વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રી રાવલે પણ ફરિયાદીના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનું સમર્થન કર્યું છે અને હાલની અરજી નામંજૂર કરવા ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે.

૭. સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લેતાં, અને ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૫૦૪, ૫૦૬(૨) અને ૧૧૪ તેમજ અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૩(૧)(આર) અને ૩(૧)(એસ) અને ૩(૨)(વીએ) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે નોંધાયેલી એફ.આઈ.આર. નું અવલોકન કરતાં, આ અદાલત આ તબક્કે સંબંધિત વૈધાનિક જોગવાઈઓનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય માને છે, જે નીચે મુજબ પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવે છે:-

“આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ - શાંતિ ભંગ કરવાના ઇરાદા

સાથે	ઇરાદાપૂર્વક	અપમાન:
-------------	--------------------	---------------

જે કોઈ ઇરાદાપૂર્વક કોઈ વ્યક્તિનું અપમાન કરે છે, અને તે દ્વારા તે વ્યક્તિને એવી ઉશ્કેરણી આપે છે, એવા ઇરાદા સાથે અથવા એ જાણતા હોવા છતાં કે આવી ઉશ્કેરણી તેને જાહેર શાંતિનો ભંગ કરવા માટે, અથવા અન્ય કોઈ ગુનો કરવા માટે પ્રેરે તેવી

સંભાવના છે, તેને કોઈપણ વર્ણનની કેદની સજા થશે જે બે વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય, અથવા દંડ, અથવા બંને સાથે શિક્ષા કરવામાં આવશે.

આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૬ – ગુનાહિત ધમકી માટે શિક્ષા:

જે કોઈ ગુનાહિત ધમકીનો ગુનો કરે છે તેને કોઈપણ વર્ણનની કેદની સજા થશે જે બે વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય, અથવા દંડ, અથવા બંને સાથે શિક્ષા કરવામાં આવશે. જો ધમકી મૃત્યુ અથવા ગંભીર ઈજા પહોંચાડવાની, અથવા અગ્નિ દ્વારા કોઈપણ મિલકતનો નાશ કરવાની, અથવા મૃત્યુ અથવા આજીવન કેદ, અથવા સાત વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી મુદતની કેદની શિક્ષાને પાત્ર ગુનો કરવાની, અથવા સ્ત્રી પર વ્યભિચારનું આળ મૂકવાની હોય, તો આવી શિક્ષા સાત વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી મુદત માટેની કોઈપણ વર્ણનની કેદ, અથવા દંડ, અથવા બંને સાથે શિક્ષા થઈ શકશે.

આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૧૪ – ગુનો આચરવામાં આવે ત્યારે

મદદગારી	કરનારની	હાજરી:
----------------	----------------	---------------

જ્યારે પણ કોઈ વ્યક્તિ જે, જો ગેરહાજર હોત તો મદદગારી કરનાર તરીકે શિક્ષાને પાત્ર હોત, તે કૃત્ય અથવા ગુનો આચરવામાં આવે ત્યારે હાજર હોય જેના માટે તે મદદગારીના

પરિણામે શિક્ષાને પાત્ર હોત, તો એવું માનવામાં આવશે કે તેણે
આવું કૃત્ય અથવા ગુનો આચર્યો છે.

**અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર
નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૮૯૮ ની કલમ ૩(૧)(આર):**
જે કોઈ, અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિનો
સભ્ય ન હોવા છતાં, જાહેરમાં દેખાય તેવા કોઈપણ સ્થળે
અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિના સભ્યનું
અપમાન કરવાના ઈરાદાથી ઈરાદાપૂર્વક અપમાન કરે છે અથવા
ધમકાવે છે, તે શિક્ષાને પાત્ર થશે.

**અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર
નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૮૯૮ ની કલમ ૩(૧)(એસ):**
જે કોઈ, અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિનો
સભ્ય ન હોવા છતાં, જાહેરમાં દેખાય તેવા કોઈપણ સ્થળે
અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિના સભ્યને
જ્ઞાતિના નામે ગાળો આપે છે, તે શિક્ષાને પાત્ર થશે.

**અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર
નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૮૯૮ ની કલમ ૩(૨)(વીએ):**
જે કોઈ, અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિનો
સભ્ય ન હોવા છતાં, અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત

જનજાતિના સભ્ય સામે, આવી વ્યક્તિ અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિની સભ્ય છે તે જાણીને, સદર અધિનિયમની અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ ગુનો વ્યક્તિ અથવા મિલકત સામે આચરે છે, તે ઇન્ડિયન પીનલ કોડ હેઠળ તે ગુના માટે નિર્ધારિત શિક્ષા સાથે શિક્ષાને પાત્ર થશે, અને દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે.”

૮. ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૫૦૪ અને ૫૦૬(૨) ની જોગવાઈઓને આકર્ષવા માટે, કથિત રીતે ઉપયોગમાં લેવાયેલી અપમાનજનક ભાષાનો ચોક્કસ સંદર્ભ હોવો અનિવાર્ય છે. સામાન્ય રીતે, ઉપયોગમાં લેવાયેલી અપમાનજનક ભાષાનું સ્વરૂપ અને લહેજો એ મૂલ્યાંકન કરવામાં નિર્ણાયક પરિબલ બને છે કે શું આવી ભાષા એવું ઇરાદાપૂર્વકનું અપમાન છે કે જેનાથી અપમાનિત વ્યક્તિ શાંતિભંગ કરવા માટે ઉશ્કેરાય તેવી સંભાવના છે, નહીં કે ફરિયાદીનો વિશિષ્ટ સ્વભાવ કે વર્તન. માત્ર અપમાનજનક કે અવિવેકી ભાષાનો ઉપયોગ, ઉદ્બેતાઈ કે અસભ્યતા, તે પોતે જ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ ના અર્થમાં ઇરાદાપૂર્વકના અપમાન સમાન બનશે નહીં, સિવાય કે આવા આચરણમાં અપમાનિત વ્યક્તિને શાંતિભંગ કરવા અથવા અન્ય કોઈ ગુનો કરવા ઉશ્કેરે તેવી સંભાવનાનું આવશ્યક તત્વ સમાવિષ્ટ હોય. વધુમાં, એ પણ સ્થાપિત થવું જોઈએ કે આરોપીનો ઇરાદો હતો, અથવા તે સંભવિત હોવાનું જાણતો હતો, કે આવી

ઉશ્કેરણી અપમાનિત વ્યક્તિ દ્વારા શાંતિભંગનું કારણ બનશે. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ હેઠળ ગુનો બનવા માટે, અપમાન એવા પ્રકારનું હોવું જોઈએ કે જે વ્યથિત પક્ષકાર પોતાનો સંયમ ગુમાવી બેસે અને જાહેર શાંતિમાં ખલેલ પહોંચાડે તે રીતે વર્તવા માટે પ્રેરિત કરે. આ આવશ્યક ઘટકોના સંતોષ પર જ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ અને ૫૦૬(૨) ની જોગવાઈઓ આકર્ષાયેલી ગણી શકાય.

૯. આ તબક્કે, (૨૦૨૬) ૨ એસ.સી.સી. ૬૨૨ માં નોંધાયેલા ઓમ પ્રકાશ આંબેડકર વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વાળા કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે આપેલા નિર્ણયનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે, જેમાં સંબંધિત પેરા નીચે મુજબ પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવે છે:

“૧૫. જ્યાં સુધી આઈ.પી.સી. ની કલમ ૨૯૪ નો સંબંધ છે, આ અદાલતે એન.એસ. માધનગોપાલ વિ. કે. લલિતા [એન.એસ. માધનગોપાલ વિ. કે. લલિતા, (૨૦૨૨) ૧૭ એસ.સી.સી. ૮૧૮] માં કલમ ૨૯૪ નો સાચો હેતુ અને વ્યાપ સમજાવ્યો છે. અમે સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ ટાંકીએ છીએ: (એસ.સી.સી. પાના ૮૨૧-૨૨, પેરા ૬-૯)

‘૬. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૨૯૪(બી) અશ્લીલ કૃત્યો અને ગીતો વિશે વાત કરે છે. સમગ્ર રીતે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૨૯૪ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૨૯૪. અશ્લીલ કૃત્યો અને ગીતો.—જે કોઈ, અન્ય લોકોને

ત્રાસ

પહોંચાડવા

માટે—

(એ) કોઈપણ જાહેર સ્થળે કોઈ અશ્લીલ કૃત્ય કરે છે, અથવા

(બી) કોઈપણ જાહેર સ્થળે અથવા તેની નજીક કોઈ અશ્લીલ

ગીત, ગાથા અથવા શબ્દો ગાય છે, સંભળાવે છે અથવા ઉચ્ચારે

છે,

તેને કોઈપણ વર્ણનની કેદની સજા થશે જે ત્રણ મહિના સુધી

લંબાવી શકાય છે, અથવા દંડ, અથવા બંને સાથે શિક્ષા થશે.”

૭. એ નોંધવું જરૂરી છે કે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૨૯૪(બી)

હેઠળ અશ્લીલતાની કસોટી એ છે કે શું અશ્લીલતા તરીકે

આરોપ મૂકવામાં આવેલી બાબતનું વલણ એવા લોકોને ભ્રષ્ટ

અને અનૈતિક બનાવવાનું છે જેમના મન આવા અનૈતિક

પ્રભાવો માટે ખુલ્લા છે. પી.ટી. ચાકો વિ. નૈનન ચાકો [પી.ટી.

ચાકો વિ. નૈનન ચાકો, ૧૯૬૭ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન કેરળ

૧૨૫ : ૧૯૬૭ કે.એલ.ટી. ૭૯૯] માં નોંધાયેલા કે.કે. મેથ્યુ,

ન્યાયમૂર્તિ (જેમ તેઓ તે સમયે માનનીય ન્યાયમૂર્તિ હતા) દ્વારા

રચિત ચુકાદામાંથી નીચે મુજબનો અંશ આ મુજબ સમજાવે છે:

(એસ.સી.સી. ઓનલાઈન કેરળ પેરા ૫-૬)

‘પ. એકમાત્ર મુદ્દો જેની દલીલ કરવામાં આવી હતી તે એ હતો કે પ્રથમ આરોપીએ ઉપર જણાવેલા શબ્દો ઉચ્ચારીને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૨૯૪(બી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કર્યો નથી. નીચેની અદાલતોએ ઠરાવ્યું છે કે ઉચ્ચારવામાં આવેલા શબ્દો અશ્લીલ હતા અને તે ઉચ્ચારણથી જાહેર જનતાને ત્રાસ થયો હતો. હું આ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવા તરફ વળેલો નથી. આર. વિ. હિકિલન [આર. વિ. હિકિલન, (૧૮૬૮) એલ.આર. ૩ ક્યુ.બી. ૩૬૦], ક્યુ.બી. પાના ૩૭૧ પર કોકબર્ન, ચીફ જસ્ટિસે આ શબ્દોમાં “અશ્લીલતા” ની કસોટી નિર્ધારિત કરી હતી: (ક્યુ.બી. પાનું ૩૭૧)

“...અશ્લીલતાની કસોટી આ છે, કે શું અશ્લીલતા તરીકે આરોપ મૂકવામાં આવેલી બાબતનું વલણ એવા લોકોને ભ્રષ્ટ અને અનૈતિક બનાવવાનું છે જેમના મન આવા અનૈતિક પ્રભાવો માટે ખુદા છે....”

૬. આ કસોટી ભારતમાં એકસરખી રીતે અનુસરવામાં આવી છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે રણજીત ડી. ઉદેશી વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય [રણજીત ડી. ઉદેશી વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, ૧૯૬૪ એસ.સી.સી.

ઓનલાઇન એસ.સી. પર : એ.આઈ.આર. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૮૮૧] માં કસોટીની શુદ્ધતાનો સ્વીકાર કર્યો છે. રોથ વિ. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ [રોથ વિ. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ, ૧૯૫૭ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન યુ.એસ. એસ.સી. ૧૦૬ : ૧ એલ એડ રડી ૧૪૯૮ : ૩૫૪ યુ.એસ. ૪૭૬ (૧૯૫૭)] માં, વોરેન, ચીફ જસ્ટિસે જણાવ્યું હતું કે “અશ્લીલતા” ની કસોટી ‘વાસનાપૂર્ણ ઈચ્છાઓ જગાડીને ભ્રષ્ટ કરવાનું નોંધપાત્ર વલણ’ છે. હાર્લાન, ન્યાયમૂર્તિએ અવલોકન કર્યું હતું કે “અશ્લીલ” બનવા માટે બાબત “જાતીય રીતે અશુદ્ધ વિચારો તરફ દોરી જતી” હોવી જોઈએ. હું નથી માનતો કે આ કેસમાં ઉચ્ચારવામાં આવેલા શબ્દો આવું વલણ ધરાવે છે. એવું બની શકે કે તે શબ્દો ફરિયાદી માટે બદનક્ષીકારક હોય, પરંતુ હું નથી માનતો કે તે શબ્દો “અશ્લીલ” છે અને તેનું ઉચ્ચારણ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૨૯૪(બી) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો બનાવશે.’

૮. એ નોંધવું જરૂરી છે કે પ્રસ્તુત કેસમાં, જાતીય વિચારો કે લાગણીઓને ઉત્તેજિત કરતા કેટલાક વિષયાસક્ત તત્વોનો સમાવેશ કરતા શબ્દોની ગેરહાજરી કલમ ૨૯૪(બી) હેઠળના ગુનાને આકર્ષિત કરી શકતી નથી. રેકૉર્ડ પરની કોઈપણ બાબત આરોપી દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલા કથિત શબ્દો દર્શાવતી

નથી. જો તે લાંબા હોય તો તમામ કેસોમાં સંપૂર્ણ અશ્લીલ શબ્દો પુનઃપ્રસ્તુત કરવા એ કાયદાની જરૂરિયાત ન હોઈ શકે, પરંતુ પ્રસ્તુત કેસમાં રેકૉર્ડ પર ભાગ્યે જ કંઈ છે. માત્ર અપમાનજનક, અપમાનિત કરતા કે બદનકીકારક શબ્દો પોતે જ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૨૯૪(બી) હેઠળ ગુનો આકર્ષિત કરી શકતા નથી.

૯. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૨૯૪ હેઠળનો ગુનો સાબિત કરવા માટે માત્ર અશ્લીલ શબ્દોનું ઉચ્ચારણ પૂરતું નથી પરંતુ તે અન્ય લોકોને ત્રાસ પહોંચાડવા માટે હતું તે સ્થાપિત કરવા માટે વધુ પુરાવા હોવા આવશ્યક છે, જે આ કેસમાં અભાવ ધરાવે છે. કોઈએ પણ એવા અશ્લીલ શબ્દો વિશે વાત કરી નથી કે જેનાથી તેમને ત્રાસ થયો હોય અને અપીલકર્તા-આરોપી દ્વારા ઉચ્ચારવામાં આવેલા શબ્દોથી અન્ય લોકોને ત્રાસ થયો હતો તે દર્શાવતા કાયદેસર પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૨૯૪(બી) હેઠળના ગુનાના ઘટકો બનેલા છે.”

૧૬. અમે એ સમજી શકતા નથી કે કથિત મુજબ જાહેરમાં દેખાય તે રીતે અથવા જાહેરમાં ફરિયાદી પર હુમલો કરનાર પોલીસ અધિકારીનું કૃત્ય અશ્લીલ કૃત્ય કેવી રીતે ગણાશે.

કલમ ૨૯૪ ના હેતુ માટે અશ્લીલ કૃત્યનો એક વિશિષ્ટ અર્થ છે. માત્ર અપમાનજનક, અપમાનિત કરતા અથવા બદનક્ષીકારક શબ્દો પોતે જ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૨૯૪ હેઠળ ગુનો આકર્ષવા માટે પૂરતા નથી.

૧૭. આમ, જ્યાં સુધી આઈ.પી.સી. ની કલમ ૨૯૪ નો સંબંધ છે, અમારો એવો મત છે કે અપીલકર્તા-આરોપી સામે કેસ ચલાવવા માટે કોઈ કેસ બનતો નથી.

૧૮. હવે અમે અનુક્રમે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ અને ૫૦૬ ની ચર્ચા કરીશું.

૧૯. આ અદાલતની બે ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે, અમારા પૈકીના એક, જે.બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ મારફતે બોલતાં, મોહમ્મદ વાજિદ વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. [મોહમ્મદ વાજિદ વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી., (૨૦૨૩) ૨૦ એસ.સી.સી. ૨૧૯] ના પોતાના નિર્ણયમાં ગુનાહિત ધમકીનો ગુનો શું બનાવે છે તે સમજાવ્યું હતું. અમે સદર નિર્ણયમાંથી સુસંગત પેરા નીચે મુજબ ટાંકીએ છીએ: (એસ.સી.સી. પાના ૨૪૧-૪૪, પેરા ૨૫-૩૪)

‘૨૫. આઈ.પી.સી. નું પ્રકરણ ૨૨ ગુનાહિત ધમકી, અપમાન અને ત્રાસ સાથે સંબંધિત છે. કલમ ૫૦૩ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૫૦૩. ગુનાહિત ધમકી.—જે કોઈ અન્ય વ્યક્તિને તેના શરીર, પ્રતિષ્ઠા અથવા મિલકતને, અથવા જે વ્યક્તિમાં તે રસ ધરાવતી હોય તેની વ્યક્તિ અથવા પ્રતિષ્ઠાને કોઈપણ નુકસાન પહોંચાડવાની ધમકી આપે છે, તે વ્યક્તિને ભયભીત કરવાના ઇરાદા સાથે, અથવા તે વ્યક્તિને એવું કોઈ કૃત્ય કરવા મજબૂર કરવાના ઇરાદા સાથે કે જે કરવા માટે તે કાયદેસર રીતે બંધાયેલી નથી, અથવા તે વ્યક્તિ કાયદેસર રીતે કરવા માટે હકદાર હોય તેવું કોઈ કૃત્ય કરવાનું છોડી દેવા માટે મજબૂર કરવાના ઇરાદા સાથે, આવી ધમકીના અમલને ટાળવાના સાધન તરીકે, તે ગુનાહિત ધમકી આપે છે.

સ્પષ્ટીકરણ.—જે વ્યક્તિને ધમકી આપવામાં આવી છે તે જેમાં રસ ધરાવતી હોય તેવી કોઈપણ મૃત વ્યક્તિની પ્રતિષ્ઠાને નુકસાન પહોંચાડવાની ધમકી આ કલમ હેઠળ આવે છે.

ઢષ્ટાંત

એ, બી ને દિવાની દાવો ચલાવવાથી રોકવાના હેતુથી, બી ના ઘરને બાળી નાખવાની ધમકી આપે છે. એ ગુનાહિત ધમકીનો દોષિત છે.”

૨૬. કલમ ૫૦૪ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૫૦૪. શાંતિભંગ કરવાના ઇરાદા સાથે ઇરાદાપૂર્વક અપમાન.
—જે કોઈ ઇરાદાપૂર્વક કોઈ વ્યક્તિનું અપમાન કરે છે, અને તે
દ્વારા તે વ્યક્તિને એવી ઉશ્કેરણી આપે છે, એવા ઇરાદા સાથે
અથવા એ જાણતા હોવા છતાં કે આવી ઉશ્કેરણી તેને જાહેર
શાંતિનો ભંગ કરવા માટે, અથવા અન્ય કોઈ ગુનો કરવા માટે
પ્રેરે તેવી સંભાવના છે, તેને કોઈપણ વર્ણનની કેદની સજા થશે
જે બે વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય, અથવા દંડ, અથવા બંને સાથે
શિક્ષા કરવામાં આવશે.”

૨૭. કલમ ૫૦૬ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૫૦૬. ગુનાહિત ધમકી માટે શિક્ષા.—જે કોઈ ગુનાહિત
ધમકીનો ગુનો કરે છે તેને કોઈપણ વર્ણનની કેદની સજા થશે
જે બે વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય, અથવા દંડ, અથવા બંને સાથે
શિક્ષા કરવામાં આવશે;

જો ધમકી મૃત્યુ અથવા ગંભીર ઈજા પહોંચાડવાની હોય, વગેરે.
—અને જો ધમકી મૃત્યુ અથવા ગંભીર ઈજા પહોંચાડવાની,

અથવા અગ્નિ દ્વારા કોઈપણ મિલકતનો નાશ કરવાની, અથવા મૃત્યુ અથવા આજીવન કેદ, અથવા સાત વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી મુદતની કેદની શિક્ષાને પાત્ર ગુનો કરવાની, અથવા સ્ત્રી પર વ્યભિચારનું આળ મૂકવાની હોય, તો તેને કોઈપણ વર્ણનની કેદની સજા થશે જે સાત વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય, અથવા દંડ, અથવા બંને સાથે શિક્ષા કરવામાં આવશે.”

૨૮. કલમ ૫૦૩ હેઠળના ગુનાના નીચે મુજબના આવશ્યક તત્વો છે:

(૧) કોઈ વ્યક્તિને કોઈપણ નુકસાન પહોંચાડવાની ધમકી આપવી;

(૧) તેના શરીર, પ્રતિષ્ઠા અથવા મિલકતને; અથવા
(૨) જે વ્યક્તિમાં તે વ્યક્તિ રસ ધરાવતી હોય તેની વ્યક્તિ અથવા પ્રતિષ્ઠાને.

(૨) ધમકી નીચે મુજબના ઇરાદા સાથે હોવી જોઈએ;

(૧) તે વ્યક્તિને ભયભીત કરવા માટે; અથવા

(૨) તે વ્યક્તિને એવું કોઈ કૃત્ય કરવા મજબૂર કરવા માટે કે જે કરવા તે કાયદેસર બંધાયેલી નથી આવી ધમકીના અમલને ટાળવાના સાધન તરીકે; અથવા

(૩) તે વ્યક્તિ કાયદેસર કરવા હકદાર હોય તેવું કોઈ કૃત્ય

કરવાનું છોડી દેવા માટે મજબૂર કરવા માટે આવી ધમકીના અમલને ટાળવાના સાધન તરીકે.

૨૯. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ કોઈ વ્યક્તિનું ઇરાદાપૂર્વક અપમાન કરવાનો અને તે દ્વારા અપમાનિત વ્યક્તિને શાંતિભંગ કરવા માટે ઉશ્કેરવાનો અથવા અપમાનિત વ્યક્તિ જાહેર શાંતિનો ભંગ કરે અથવા અન્ય કોઈ ગુનો કરે તે રીતે ઉશ્કેરાય તેવી સંભાવના હોવાનું જાણીને ઇરાદાપૂર્વક તેનું અપમાન કરવાનો વિચાર કરે છે. માત્ર ગાળાગાળી કરવી એ કલમના દાયરામાં આવી શકે નહીં. પરંતુ, ચોક્કસ કેસમાં અપશબ્દો એ અપમાનિત વ્યક્તિને જાહેર શાંતિનો ભંગ કરવા અથવા અન્ય કોઈ ગુનો કરવા માટે ઉશ્કેરતા ઇરાદાપૂર્વકના અપમાન સમાન બની શકે છે. જો અપમાનજનક ભાષાનો ઉપયોગ ઇરાદાપૂર્વક કરવામાં આવ્યો હોય અને તે એવા સ્વરૂપની હોય કે જે સામાન્ય ઘટનાક્રમમાં અપમાનિત વ્યક્તિને શાંતિનો ભંગ કરવા અથવા કાયદા હેઠળ ગુનો કરવા તરફ દોરી જાય, તો માત્ર એટલા માટે કે અપમાનિત વ્યક્તિએ સ્વસંયમ રાખ્યો હોય અથવા ગુનેગાર દ્વારા તેને ભારે ભય હેઠળ રાખવામાં આવ્યો હોવાથી તેણે વાસ્તવમાં શાંતિનો ભંગ કર્યો નથી કે કોઈ ગુનો કર્યો નથી, તેના કારણે કેસ કલમના દાયરામાંથી બહાર જતો

નથી.

૩૦. ચોક્કસ અપમાનજનક ભાષા આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ ને આકર્ષિત કરે છે કે નહીં તેનો નિર્ણય કરતી વખતે, અદાલતે એ શોધવાનું રહે છે કે સામાન્ય સંજોગોમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલી અપમાનજનક ભાષાની શી અસર થશે અને ફરિયાદીએ પોતાની વિશિષ્ટ પ્રકૃતિ અથવા શાંત સ્વભાવ અથવા શિસ્તની ભાવનાના પરિણામે વાસ્તવમાં શું કર્યું તે નહીં. અપમાનજનક ભાષાનું સામાન્ય સામાન્ય સ્વરૂપ એ ધ્યાનમાં લેવા માટેની કસોટી છે કે શું અપમાનજનક ભાષા એ ઇરાદાપૂર્વકનું અપમાન છે કે જે અપમાનિત વ્યક્તિને શાંતિભંગ કરવા માટે ઉશ્કેરે તેવી સંભાવના છે, નહીં કે ફરિયાદીનું ચોક્કસ આચરણ અથવા સ્વભાવ.

૩૧. માત્ર ગાળાગાળી, અવિવેક, અસભ્યતા અથવા ઉદ્ધતાઈ એ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ ના અર્થમાં ઇરાદાપૂર્વકનું અપમાન ગણાશે નહીં જો તેમાં અપમાનિત વ્યક્તિને શાંતિનો ભંગ કરવા અથવા ગુનો કરવા માટે ઉશ્કેરવાની સંભાવનાનું જરૂરી તત્વ અને આરોપી દ્વારા અપમાનિત વ્યક્તિને શાંતિભંગ કરવા ઉશ્કેરવાનો ઇરાદો હોવાનું અથવા અપમાનિત વ્યક્તિ શાંતિનો ભંગ કરે તેવી સંભાવના હોવાની જાણ હોવાનું બીજું તત્વ ન

હોય. અપમાનજનક ભાષાના દરેક કેસનો નિર્ણય તે કેસની હકીકતો અને સંજોગોના પ્રકાશમાં કરવો પડશે અને એવો કોઈ સામાન્ય પ્રસ્તાવ હોઈ શકે નહીં કે જો કોઈ ફરિયાદી સામે માત્ર અપમાનજનક ભાષાનો ઉપયોગ કરે તો તે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ હેઠળ ગુનો કરતો નથી. આર. વિ. ચુન્નીભાઈ દયાભાઈ [આર. વિ. ચુન્નીભાઈ દયાભાઈ, (૧૯૦૨) ૪ બોમ એલ.આર. ૭૮] માં, બોમ્બે હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે ધ્યાન દોર્યું હતું કે:

‘આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ હેઠળ ગુનો બનવા માટે એ પૂરતું છે જો અપમાન એવા પ્રકારનું હોય કે જે સામા પક્ષકારનો મિજાજ ગુમાવી દે અને કંઈક હિંસક કહેવા કે કરવા માટે પ્રેરિત કરે. ગુસ્સાવાળા શબ્દો તેમજ કૃત્યો બંને દ્વારા જાહેર શાંતિનો ભંગ થઈ શકે છે.’

૩૨. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૬ નું માત્ર અવલોકન જ સ્પષ્ટ કરે છે કે તેનો એક ભાગ ગુનાહિત ધમકી સાથે સંબંધિત છે. ગુનાહિત ધમકીનો ગુનો બનતા પહેલાં, એ સાબિત થવું આવશ્યક છે કે આરોપીનો ઇરાદો ફરિયાદીને ભયભીત કરવાનો હતો.

૩૩. કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં અને ખાસ કરીને, એફ.આઈ.આર. માં લગાવવામાં આવેલા આક્ષેપોના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લેતાં, આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો બનાવતો પ્રથમદર્શી કેસ કદાચ જાહેર થયો હોવાનું કહી શકાય પરંતુ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ હેઠળ નહીં. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના સંબંધિત આક્ષેપોને પણ એક અલગ દ્રષ્ટિકોણથી જોઈ શકાય છે. એફ.આઈ.આર. માં, પ્રથમ બાતમીદારે માત્ર એટલું જ જણાવ્યું છે કે આરોપીઓ દ્વારા અપમાનજનક ભાષાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. ગાળોના રૂપમાં વાસ્તવમાં શું ઉચ્ચારવામાં આવ્યું હતું તે એફ.આઈ.આર. માં જણાવવામાં આવ્યું નથી.

૩૪. ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ હેઠળ ગુનો બનાવતા આવશ્યક તત્વો પૈકીનું એક એ છે કે ઇરાદાપૂર્વકના અપમાન સમાન કૃત્ય અથવા આચરણ હોવું જોઈએ. જ્યાં તે કૃત્ય અપશબ્દોનો ઉપયોગ હોય, ત્યાં તે શબ્દોનો ઉપયોગ ઇરાદાપૂર્વકના અપમાન સમાન હતો કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે તે કયા શબ્દો હતા તે જાણવું જરૂરી છે. આ શબ્દોની ગેરહાજરીમાં, ઇરાદાપૂર્વકના અપમાનનું ઘટક હાજર છે

કે નહીં તે નક્કી કરવું શક્ય નથી.’

(મૂળમાં ભારપૂર્વક)

૨૦. ઉપર સમજાવેલા સિદ્ધાંતો લાગુ કરતાં, અમારો એવો મત છે કે અનુક્રમે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૪ અને ૫૦૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો બનાવતા ઘટકો પૈકી કોઈ પણ ઘટક સાબિત થતો નથી.

૨૧. અમને એ સમજાતું નથી કે મેજિસ્ટ્રેટ આઈ.પી.સી. ની કલમ ૫૦૦ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર બદનક્ષીના ગુનાની તપાસ કરવાનો નિર્દેશ પોલીસને કેવી રીતે આપ્યો હોઈ શકે. અમને એ સમજાતું નથી કે હાઈકોર્ટ પણ આ પાસા પર શા માટે ધ્યાન આપ્યું નહીં.

૨૨. ઉપરોક્ત બાબત સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ પોલીસ તપાસ માટે જે ચાંત્રિક રીતે હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો તે દર્શાવે છે. અહીંના અપીલકર્તા દ્વારા સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ દાખલ કરાયેલી અરજીને ફગાવી દેતાં પહેલાં હાઈકોર્ટ આ તમામ સુસંગત પાસાઓ ધ્યાને લે તેવી અપેક્ષા હતી.

૨૩. સાદી ઈજા અંગેના આક્ષેપો પણ કોઈ વિશ્વસનીયતા

ઉપજાવતા નથી.

૨૪. આ અદાલતે પોતાના સંખ્યાબંધ નિર્ણયોમાં, ખાસ કરીને રામદેવ ફૂડ પ્રોડક્ટ્સ (પી) લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત [રામદેવ ફૂડ પ્રોડક્ટ્સ (પી) લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, (૨૦૧૫) ૬ એસ.સી.સી. ૪૩૯ : (૨૦૧૫) ૩ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૧૯૨] માં, એ હકીકત પર ભાર મૂક્યો છે કે કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળના નિર્દેશો મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કર્યા પછી જ જારી કરવા જોઈએ. સદર નિર્ણયનો પેરા ૨૨ નીચે મુજબ વંચાય છે: (એસ.સી.સી. પાનું ૪૫૬)

“૨૨. આમ, અમે નીચે મુજબ ઠરાવીને પ્રથમ પ્રશ્નનો જવાબ આપીએ છીએ:

૨૨.૧. કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળનો નિર્દેશ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કર્યા પછી જ જારી કરવાનો છે. જ્યારે મેજિસ્ટ્રેટ સંજ્ઞાન લેતા નથી અને પ્રોસેસ જારી કરવાનું મુલતવી રાખવું જરૂરી માનતા નથી અને તાત્કાલિક આગળ વધવા માટેનો કેસ બનતો હોવાનું જણાય છે, ત્યારે સદર જોગવાઈ હેઠળ નિર્દેશ જારી કરવામાં આવે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યાં ઉપલબ્ધ માહિતીની વિશ્વસનીયતાના આધારે, અથવા

ન્યાયના હિતને ધ્યાને લેતાં સીધી તપાસનો નિર્દેશ આપવો યોગ્ય માનવામાં આવે છે, ત્યાં આવો નિર્દેશ જારી કરવામાં આવે છે.

૨૨.૨. જે કેસોમાં મેજિસ્ટ્રેટ સંજ્ઞાન લે છે અને પ્રોસેસ જારી કરવાનું મુલતવી રાખે છે તે એવા કેસો છે જ્યાં મેજિસ્ટ્રેટે હજુ "આગળ વધવા માટે પૂરતા આધારનું અસ્તિત્વ" નક્કી કરવાનું બાકી હોય છે. લલિતા કુમારી [લલિતા કુમારી વિ. ગવર્નમેન્ટ ઓફ યુ.પી., (૨૦૧૪) ૨ એસ.સી.સી. ૧ : (૨૦૧૪) ૧ એસ.સી.સી. (ફિ) ૫૨૪] માં પેરા ૧૨૦.૬ હેઠળ આવતા કેસોની શ્રેણી કલમ ૨૦૨ હેઠળ આવી શકે છે.

૨૨.૩. કોડની યોજનામાંથી ઉપલબ્ધ આ વ્યાપક માર્ગદર્શિકાઓને આધીન, મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કેસ-ટુ-કેસ ન્યાયના હિત દ્વારા માર્ગદર્શન મેળવે છે.”

૨૫. આમ, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટનો સંપર્ક કરતાં પહેલાં ફરિયાદી દ્વારા પાળવાની પૂર્વજરૂરિયાતો છે જે એક વિવેકાધીન ઉપાય છે કારણ કે આ જોગવાઈ "કરી શકશે" શબ્દ સાથે આગળ વધે છે. મેજિસ્ટ્રેટે તેમ

કરતી વખતે પોતાની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી છે. તેમણે માત્ર ત્યારે જ હુકમ પસાર કરવો જોઈએ જો તેઓ સંતુષ્ટ હોય કે માહિતી સંજોય ગુનાઓ બનવાનું જાહેર કરે છે અને ફરિયાદીના કબજામાં ન હોય તેવા તેમજ પોલીસની મદદ વિના મેળવી ન શકાય તેવા પુરાવા ખોટી કાઢવા માટે પોલીસ તપાસની આવશ્યકતા છે.

૨૯. સમગ્ર બાબતને ધ્યાનમાં લેતાં, અમને ખાતરી થઈ છે કે કથિત ગુના માટે અપીલકર્તા-આરોપી સામે કેસ ચલાવવા માટે કોઈ કેસ બનતો નથી. પોલીસ દ્વારા તપાસ ચાલુ રાખવી એ કાયદાની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગ સિવાય બીજું કંઈ રહેશે નહીં.

૪૨. હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ [ઓમ પ્રકાશ આંબેડકર વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર, ૨૦૧૯ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન બોમ ૧૩૪૭૧] રદ કરવામાં આવે છે. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ પોલીસ તપાસનો નિર્દેશ આપતો મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમ પણ રદ કરવામાં આવે છે.”

૧૦. હાલના કેસની હકીકતો પર ઉપરોક્ત રેશિયો લાગુ કરતાં, આ એક સ્વીકૃત સ્થિતિ છે કે એફ.આઈ.આર. ૨૨ દિવસના વિલંબ પછી નોંધવામાં આવી હતી, જેમાં ફરિયાદીની જ્ઞાતિ પ્રત્યે અપશબ્દો બોલવા માટે આરોપીઓ

દ્વારા કથિત રીતે ઉપયોગમાં લેવાયેલા ચોક્કસ શબ્દો દર્શાવવામાં આવ્યા ન હતા. એકમાત્ર આક્ષેપ એવો છે કે જો ફરિયાદી ખેતરમાં ખોદકામ કરશે તો તેમને ગંભીર પરિણામો ભોગવવાની ધમકી આપવામાં આવી હતી. જો કે, આવી કથિત ધમકી છતાં, ફરિયાદીએ તારીખ ૦૮.૦૩.૨૦૨૨ ના રોજ ખેતરમાં ખોદકામ કર્યું હતું, જે ત્યારબાદ આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા તેમના ખેતરમાં જવાના રસ્તાની સુવિધા માટે ફરીથી પૂરી દેવામાં આવ્યું હતું. આ વાસ્તવિક પૃષ્ઠભૂમિમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે ફરિયાદીનું આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા એવી રીતે ઇરાદાપૂર્વક અપમાન કરવામાં આવ્યું હતું અથવા ઉશ્કેરવામાં આવ્યા હતા કે જેનાથી જાહેર શાંતિનો ભંગ થાય અથવા કોઈ ગુનો આચરાય. તેથી, ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૫૦૪ અને ૫૦૬(૨) ની જોગવાઈઓને આકર્ષવા માટે જરૂરી આવશ્યક ઘટકો સંતોષાતા હોય તેવું જણાતું નથી. જ્યાં સુધી અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ હેઠળના આક્ષેપોનો સંબંધ છે, આ એક સ્વીકૃત સ્થિતિ છે કે ફરિયાદીએ પોતાની જ્ઞાતિનું અપમાન કરવા માટે કથિત રીતે ઉપયોગમાં લેવાયેલા ચોક્કસ શબ્દો દર્શાવ્યા નથી. સદર અધિનિયમની કલમ ૩(૧)(આર) અને ૩(૧) (એસ) હેઠળ ગુનો બનવા માટે, એ જરૂરી છે કે આરોપી જાહેરમાં દેખાય તેવા કોઈપણ સ્થળે આવી વ્યક્તિનું અપમાન કરવાના ઇરાદાથી અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિના સભ્યનું ઇરાદાપૂર્વક

અપમાન કરે અથવા તેને ધમકાવે.

૧૧. સર્વોચ્ચ અદાલતે ૨૦૨૫ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન એસ.સી. ૨૧૫ માં નોંધાયેલા કરુષ્પુડાયર વિ. સ્ટેટ રેપ્રેઝન્ટેડ બાય ધ ડેપ્યુટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ, લાલગુડી તિરુચી અને અન્ય ના કેસમાં “જાહેરમાં દેખાય તેવા કોઈપણ સ્થળે” અને “જાહેર સ્થળ” અભિવ્યક્તિઓ વચ્ચેનો ભેદ સ્પષ્ટ કર્યો છે, જેનો સુસંગત અંશ નીચે મુજબ પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવે છે:-

“૧૦. “જાહેરમાં દેખાય તેવા કોઈપણ સ્થળે” શબ્દપ્રયોગ શરૂઆતમાં સ્વરણ સિંહ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ શ્રુ સ્ટેન્ડિંગ કાઉન્સિલ અને અન્ય ના કેસમાં આ અદાલત સમક્ષ વિચારણા માટે આવ્યો હતો. આ અદાલતે હિતેશ વર્મા વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્ય અને અન્ય ના કેસમાં સ્વરણ સિંહ (ઉપર મુજબ) નો સંદર્ભ લીધો હતો અને કાયદાની સ્થિતિનો નીચે મુજબ પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો:

“૧૪. આ જોગવાઈનું બીજું મુખ્ય ઘટક “જાહેરમાં દેખાય તેવા કોઈપણ સ્થળે” અપમાન અથવા ધાકધમકી છે. “જાહેરમાં દેખાય તેવું સ્થળ” તરીકે શું ગણવું તે આ અદાલત સમક્ષ સ્વરણ સિંહ વિ. સ્ટેટ [(૨૦૦૮) ૮ એસ.સી.સી. ૪૩૫ :

(૨૦૦૮) ૩ એસ.સી.સી. (ફિ.) ૫૨૭] તરીકે નોંધાયેલા ચુકાદામાં વિચારણા માટે આવ્યું હતું. અદાલતે “જાહેર સ્થળ” અને “જાહેરમાં દેખાય તેવા કોઈપણ સ્થળે” અભિવ્યક્તિ વચ્ચે ભેદ પાડ્યો હતો. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જો કોઈ ગુનો મકાનની બહાર કરવામાં આવે દા.ત. ઘરની બહાર લોનમાં, અને લોન કમ્પાઉન્ડ પોલ બહારના રસ્તા અથવા શેરીમાંથી કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા જોઈ શકાય તેમ હોય, તો તે લોન ચોક્કસપણે જાહેરમાં દેખાય તેવું સ્થળ ગણાશે.

તેનાથી વિપરીત, જો ટિપ્પણી મકાનની અંદર કરવામાં આવે, પરંતુ જાહેર જનતાના કેટલાક સભ્યો ત્યાં હાજર હોય (માત્ર સંબંધીઓ કે મિત્રો નહીં) તો પણ તે જાહેરમાં દેખાય તેવું ન હોવાથી તે ગુનો બનશે નહીં (મૂળ મુજબ) [સંપાદકીય નોંધ : આ વાક્ય નીચે સ્વરણ સિંહ, (૨૦૦૮) ૮ એસ.સી.સી. ૪૩૫, પાના ૭૩૬ડી-ઈ માંથી લીધેલા અંશમાં, અને નીચે પેરા ૧૫ માં આ સિદ્ધાંતના અમલમાં જણાવેલ બાબતથી વિપરીત જણાય છે: “વળી, જો ટિપ્પણી મકાનની અંદર કરવામાં આવે, પરંતુ જાહેર જનતાના કેટલાક સભ્યો ત્યાં હાજર હોય (માત્ર સંબંધીઓ કે મિત્રો નહીં) તો પણ તે જાહેરમાં દેખાય તેવું

હોવાથી તે ગુનો બનશે.”]. અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:
(એસ.સી.સી. પાના ૪૪૩-૪૪, પેરા ૨૮)

‘૨૮. એફ.આઈ.આર. માં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે જ્યારે પ્રથમ બાતમીદાર વિનોદ નગર પરિસરના દરવાજા પાસે પાર્ક કરેલી કાર પાસે ઊભા હતા ત્યારે અપીલકર્તા ૨ અને ૩ દ્વારા તેમનું અપમાન કરવામાં આવ્યું હતું (તેમને "ચમાર" કહીને). અમારા મતે, આ ચોક્કસપણે જાહેરમાં દેખાય તેવું સ્થળ હતું, કારણ કે ઘરનો દરવાજો ચોક્કસપણે જાહેરમાં દેખાય તેવું સ્થળ છે. જો કથિત ગુનો મકાનની અંદર કરવામાં આવ્યો હોત, અને તે જાહેરમાં દેખાય તેવો પણ ન હોત તો બાબત અલગ હોઈ શકત. તેમ છતાં, જો ગુનો મકાનની બહાર કરવામાં આવે દા.ત. ઘરની બહાર લોનમાં, અને લોન કમ્પાઉન્ડ વોલ બહારના રસ્તા અથવા શેરીમાંથી કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા જોઈ શકાતી હોય, તો લોન ચોક્કસપણે જાહેરમાં દેખાય તેવું સ્થળ ગણાશે. વળી, જો ટિપ્પણી મકાનની અંદર કરવામાં આવે, પરંતુ જાહેર જનતાના કેટલાક સભ્યો ત્યાં હાજર હોય (માત્ર સંબંધીઓ કે મિત્રો નહીં) તો પણ તે જાહેરમાં દેખાય તેવું હોવાથી ગુનો બનશે. તેથી, આપણે “જાહેરમાં દેખાય તેવું સ્થળ”

અભિવ્યક્તિને “જાહેર સ્થળ” અભિવ્યક્તિ સાથે ગૂંચવવી જોઈએ નહીં. કોઈ સ્થળ ખાનગી સ્થળ હોઈ શકે છે પરંતુ તેમ છતાં તે જાહેરમાં દેખાય તેવું હોઈ શકે છે. બીજી તરફ, જાહેર સ્થળનો સામાન્ય રીતે અર્થ એવો થાય કે જે સરકાર અથવા નગરપાલિકા (અથવા અન્ય સ્થાનિક સંસ્થા) અથવા ગામ સભા અથવા રાજ્યના સાધન દ્વારા માલિકીનું કે ભાડે રાખેલું હોય, અને ખાનગી વ્યક્તિઓ કે ખાનગી સંસ્થાઓ દ્વારા નહીં.’ (મૂળમાં ભારપૂર્વક જણાવેલ).”

૧૧. આમ જોઈ શકાય છે કે, ‘જાહેરમાં દેખાય તેવા’ સ્થળ તરીકે ગણવા માટે, સ્થળ એવું ખુલ્લું હોવું જોઈએ જ્યાં જાહેર જનતાના સભ્યો આરોપી દ્વારા ભોગ બનનાર પ્રત્યે કરવામાં આવેલા ઉચ્ચારણને જોઈ શકે અથવા સાંભળી શકે. જો કથિત ગુનો દીવાલના ચાર ખૂણાની અંદર બન્યો હોય જ્યાં જાહેર જનતાના સભ્યો હાજર ન હોય, તો એવું કહી શકાય નહીં કે તે જાહેરમાં દેખાય તેવા સ્થળે બન્યો છે.

૧૨. જો આપણે એફ.આઈ.આર. માં કરેલા કથનો/આક્ષેપોને તેના મૂળ સ્વરૂપે ધ્યાને લઈએ, તો જે આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે તે નીચે મુજબ છે:

તારીખ ૨ સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૧ ના રોજ, જ્યારે ફરિયાદી પોતાની કચેરીમાં પોતાની ફરજ બજાવવામાં રોકાયેલા હતા, ત્યારે આરોપી સવારે ‘પટ્ટા’ માં પોતાના પિતાનું નામ દાખલ કરવા બાબતે રેવન્યુ ડિવિઝનલ ઓફિસરને અગાઉ આપેલી અરજીની પૂછપરછ કરવા માટે કચેરીએ આવ્યા હતા. આવી પૂછપરછ કરતાં, ફરિયાદીએ આરોપીને જાણ કરી હતી કે સદર અરજી તાલુકા કચેરી, લાલગુડી ખાતે મોકલવામાં આવી છે અને તાલુકા કચેરી, લાલગુડી તરફથી જવાબ મળ્યા પછી યોગ્ય કાર્યવાહી કરવામાં આવશે. એવો આક્ષેપ છે કે તે તબક્કે, આરોપીએ ફરિયાદીને પૂછ્યું કે તેઓ કઈ જ્ઞાતિના છે અને જણાવ્યું કે ફરિયાદી ‘પરાયન’ જ્ઞાતિના છે. ત્યારબાદ, આરોપીએ જણાવ્યું કે, “જો તમારા જેવા લોકોને સરકારી નોકરીમાં મૂકવામાં આવે તો તમે બધા આપું જ કરશો...”. ત્યારબાદ, તેમણે ફરિયાદીને તેમની જ્ઞાતિના નામે બોલાવીને ઠપકો આપ્યો અને અશ્લીલ શબ્દોનો ઉપયોગ કરીને તેમનું અપમાન કર્યું. આગળનો આક્ષેપ એવો છે કે ત્યારબાદ ફરિયાદીના સાથી કર્મચારીઓ ત્યાં આવ્યા, આરોપીને શાંત પાડ્યા અને તેમને લઈ ગયા.

૧૩. એફ.આઈ.આર. માં કરેલા આક્ષેપોને તેના મૂળ સ્વરૂપે

ધ્યાને લેતાં, એ સ્પષ્ટ થશે કે આક્ષેપ એવો છે કે જ્યારે ફરિયાદી પોતાની કચેરીમાં હતા ત્યારે આરોપી ત્યાં આવ્યા; ફરિયાદી સાથે પૂછપરછ કરી; અસંતુષ્ટ જણાતાં, તેમની જ્ઞાતિના નામે ગાળો આપવા લાગ્યા; અને તેમનું અપમાન કર્યું. ત્યારબાદ, ફરિયાદીના ત્રણ સાથી કર્મચારીઓ ત્યાં આવ્યા, આરોપીને શાંત પાડ્યા અને તેમને લઈ ગયા.

૧૪. આમ સ્પષ્ટ છે કે એફ.આઈ.આર. મુજબ પણ, આ બનાવ ફરિયાદીના ચેમ્બરની ચાર દીવાલોની અંદર બન્યો છે. ફરિયાદીના અન્ય સાથી કર્મચારીઓ બનાવ બન્યા પછી સ્થળ પર પહોંચ્યા હતા.

૧૫. તેથી, અમારો એવો સુવિચારિત મત છે કે જે સ્થળને જાહેરમાં દેખાય તેવું સ્થળ કહી શકાય તેવા સ્થળે આ બનાવ બન્યો ન હોવાથી, આ ગુનો એસ.સી.-એસ.ટી. એક્ટની કલમ ૩(૧)(આર) અથવા કલમ ૩(૧)(એસ) પૈકી કોઈપણ જોગવાઈ હેઠળ આવશે નહીં.”

૧૬. તપાસ દરમિયાન એકત્ર કરવામાં આવેલી સામગ્રીનું અવલોકન કરતાં, એ બાબત સામે આવે છે કે, એક ડાહ્યાભાઈ, જેઓ ફરિયાદીની જ જ્ઞાતિના છે, તેમને બાદ કરતાં કથિત બનાવ સમયે અન્ય કોઈ વ્યક્તિ હાજર ન હતી. આવા સંજોગોમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે અનુસૂચિત જાતિ અને

અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમની કલમ ૩(૧) (આર) અને ૩(૧)(એસ) ના આવશ્યક ઘટકો સંતોષાય છે. વધુમાં, રેકૉર્ડ પર એવી કોઈ સામગ્રી નથી કે જે દર્શાવે કે કથિત બનાવ કોઈપણ સ્વતંત્ર વ્યક્તિ દ્વારા જોવામાં આવ્યો હતો જેથી એ સ્થાપિત થઈ શકે કે આ ગુનો “જાહેરમાં દેખાય તેવા સ્થળે” આચરવામાં આવ્યો હતો, જે ઉપરોક્ત જોગવાઈઓને આકર્ષવા માટે એક અનિવાર્ય શરત છે.

૧૩. જ્યાં સુધી અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમની કલમ ૩(૨)(વીએ) હેઠળના ગુનાનો સંબંધ છે, આ એક સ્વીકૃત સ્થિતિ છે કે અહીં ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૫૦૬(૨) હેઠળના અનુસૂચિત ગુનાના પાયાના ઘટકો સંતોષાતા નથી. આવા સંજોગોમાં, એ સ્પષ્ટ છે કે કથિત ગુનો બનાવતા રેકૉર્ડ પર કોઈ ચોક્કસ કથનો નથી. પરિણામે, વાદગ્રસ્ત એફ.આઈ.આર. ના અનુસંધાનમાં કાર્યવાહી ચાલુ રાખવી એ કાયદાની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગ સમાન બનશે, અને તેથી, તે કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ થવાને પાત્ર છે.

૧૪. ઉપરોક્ત ચર્ચા અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતાં, તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૨૨ ની સી.આર. નં. ૧૧૧૯૦૦૦૨૨૨૦૭૧૦/૨૦૨૨ વાળી વાદગ્રસ્ત એફ.આઈ.આર. આથી કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે છે. પરિણામે, તેમાંથી ઉદ્ભવતી તમામ આગળની અને આનુષંગિક કાર્યવાહી

પણ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે છે.

૧૫. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતાં, હાલની અરજી મંજૂર થવાને પાત્ર છે અને તે મુજબ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૧૬. રૂલ સંપૂર્ણ કરવામાં આવે છે.

(એમ. કે. ઠક્કર, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====